

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ξέφρωτα κι απόσκια της ζωής

Ιστορίες κι αφηγήματα

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΔΗΜΟΥ ΔΡΑΜΑΣ

ΔΡΑΜΑ 2002

Ο Διονύσιος Αναγνωστόπουλος του Ιωάννη γεννήθηκε στη Δράμα το 1931 από πατέρα Ηπειρώτη και μάνα Δραμινή.

Αποφοίτησε από το εξατάξιο Γυμνάσιο Δράμας και την Παιδαγωγική Ακαδημία Αλεξανδρουπόλεως και μετεκπαιδεύτηκε δυο χρόνια στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Υπηρέτησε ως δάσκαλος για μια πενταετία στο νομό Ροδόπης (όπου υπηρέτησε και ως έφεδρος αξιωματικός στην Προκάλυψη) και στη συνέχεια, μέχρι τη συνταξιοδότησή του σε σχολεία της περιφέρειας Δράμας.

Τα πρώτα δημοσιεύματά του ήταν ιστορικά, αρχαιολογικά και άλλα τοπικού ενδιαφέροντος σημειώματα σε τοπικές εφημερίδες.

Το πρώτο του βιβλίο είχε τίτλο: *Συμβολή στην ιστορία της Δράμας και της περιοχής της*. Κυκλοφόρησε το 1964 και ήταν έκδοση του Διδασκαλικού Συλλόγου Δράμας.

Αποκλειστικά δικό του έργο είναι και ο «Τουριστικός Οδηγός Νομού Δράμας» (έκδοση

ΤΙΜΗΣ ΕΝΕΚΕΝ

Ξέφωτα κι απόσκια της ζωής

Ξέφωτα κι απόσκια της ζωής

Ιστορίες και αφηγήματα

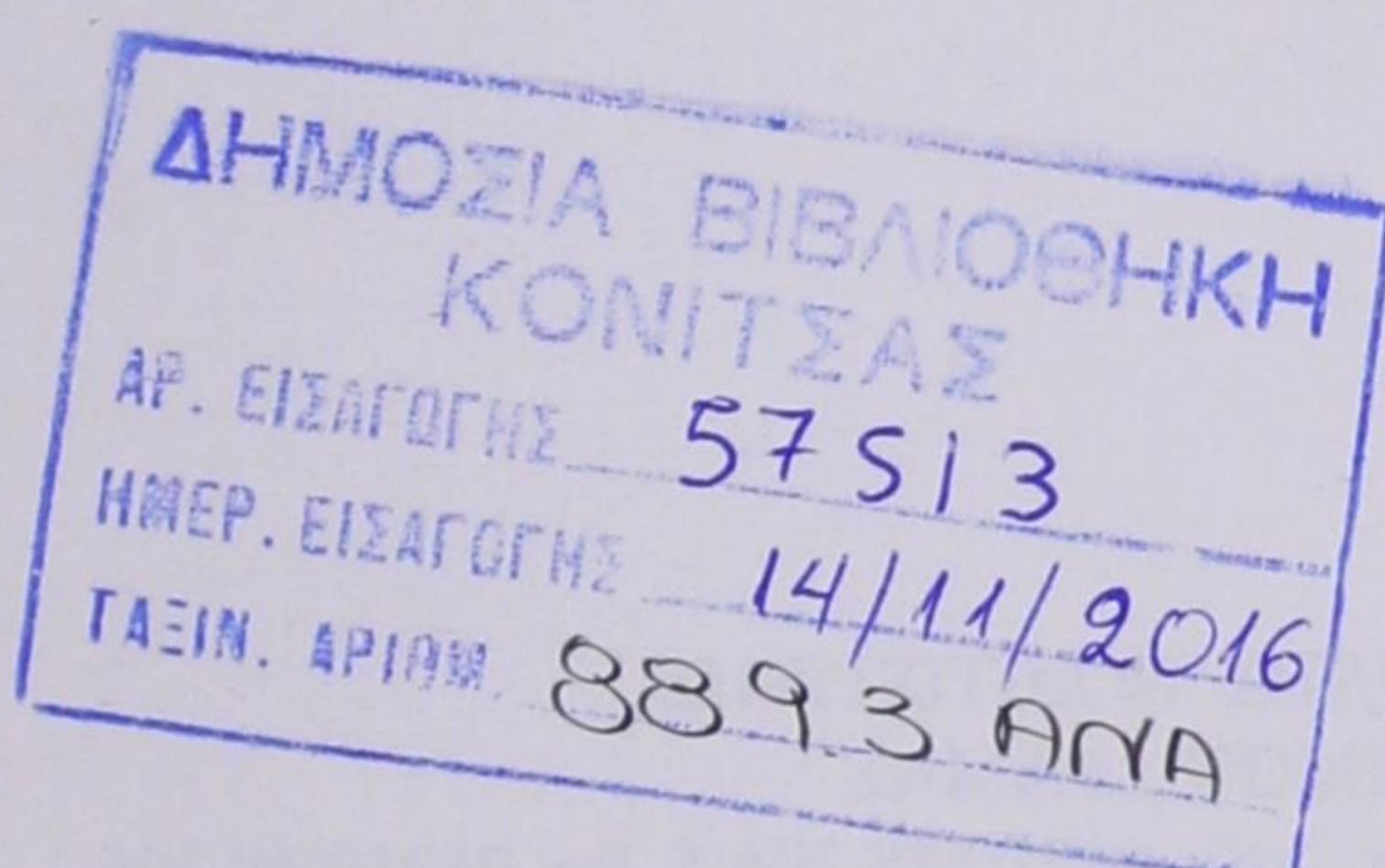

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ ΜΑΡΤΙΟΥ 1981
ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΕΠΙΣΤΕΥΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ
ΕΚΔΟΣΗ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ξέφωτα κι απόσκια της ζωής

Ιστορίες και αφηγήματα

Δ.Ε.Κ.ΠΟ.Τ.Α.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΗΜΟΥ ΔΡΑΜΑΣ

ΔΡΑΜΑ 2002

© Δ.Ε.Κ.ΠΟ.Τ.Α.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΗΜΟΥ ΔΡΑΜΑΣ

Πατρ. Διονυσίου Τ.Θ. 23 - 661 00 Δράμα - τηλ. 05210/48.304-5, fax 05210/48.306
e-mail: dekpota@hol.gr

& ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ISBN 960-87142-3-0

Επιμέλεια έκδοσης: Χρίστος Π. Φαράκλας

Οι φωτογραφίες –εκτός από εκείνες στις οποίες αναγράφεται η προέλευσή τους– έχουν τραβηχτεί από τον συγγραφέα ή προέρχονται από το προσωπικό του αρχείο.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ:

Π. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ “ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΓΡΑΦΗ”

ΠΕΡΙΔΙΚΑ 8 - 661 00 ΔΡΑΜΑ - ΤΗΛ. 05210/35.934 - e-mail: argyropouloux@yahoo.gr

Υπόμνημα
του Ηρακλή του ΑΕΚ ΠΟΛΙΤΑ

Στη Γεωργία,
την αξέχαστη γυναίκα μου

Πρόλογος του Προέδρου της Δ.Ε.Κ.ΠΟ.Τ.Α.

Όταν πριν από αρκετό καιρό διάβασα τα κείμενα που είχε την καλοσύνη να μου εμπιστευτεί ο φίλος κ. Διονύσης Αναγνωστόπουλος, σκέφτηκα ότι θα έπρεπε οπωσδήποτε να μοιραστώ τη συγκίνηση που μου προκάλεσαν με τους άλλους συνδημότες μου. Αν και δεν πρόκειται ακριβώς για επιστημονική ιστορική καταγραφή ούτε για ακραιφνώς λογοτεχνική κατάθεση, τα αφηγήματα του Διονύση Αναγνωστόπουλου αντανakλούν με τρόπο φυσικό και αληθινό ένα στοιχείο περιζήτητο και πολύτιμο: τη δραμινή ιθαγένεια. Επειδή η Δ.Ε.Κ.ΠΟ.Τ.Α. θεωρεί ότι ένας από τους στόχους της είναι και η διάσωση και η προβολή του στοιχείου αυτού, που, αν και απροσδιόριστο, συνδέεται με την ίδια την ύπαρξη και το μέλλον της Δράμας, γι' αυτό προχώρησε στην έκδοση του βιβλίου του Διονύση Αναγνωστόπουλου. Ελπίζουμε ότι το βιβλίο θα έχει τη δέουσα απήχηση στο δραμινό κοινό και ότι θα εκπληρώσει την αποστολή του.

Δράμα, 2 Μαρτίου 2002

*Μαργαρίτης Τζίμας
Δήμαρχος Δράμας*

Αντί προλόγου

Μνήμες, παράδοση, μαρτυρίες, περιγραφές, αφηγήσεις διάφορες και άλλες αφορμές είναι η πηγή των θεμάτων μου. Όμως, στην παρούσα έκδοση σκέφτηκα να συμπεριλάβω κυρίως κείμενα που αναφέρονται άμεσα ή έμμεσα, περισσότερο ή λιγότερο στη Δράμα και την περιοχή της. Έχω και μερικά διαφορετικά. Τα έβαλα σαν δείγμα κάπως διαφορετικής γραφής.

Θέλω να ευχαριστήσω το Διοικητικό Συμβούλιο της Δ.Ε.Κ.ΠΟ.Τ.Α. και ιδιαίτερα τον Πρόεδρό της, κ. Μαργαρίτη Τζίμα, Δήμαρχο Δράμας, και το Γενικό Διευθυντή της, κ. Κώστα Τριανταφυλλίδη, για το θερμό ενδιαφέρον και την ουσιαστική συμβολή τους στην παρούσα έκδοση.

Θέλω επίσης να ευχαριστήσω τον φιλόλογο κ. Χρίστο Φαράκλα, γιατί σ' αυτόν οφείλεται η όλη επιμέλεια της έκδοσης.

Δράμα, Μάιος 2001

Δ. Α.

Περιεχόμενα

Σκόρπια φύλλα

1. Αγιάτρευτος καημός	17
2. Η πετρωμένη μάνα (ποίημα)	23
3. Η γειτονιά στην παλιά Δράμα (δεκαετίες 1930 και 1940)	25
4. Απ' τη ζωή της Δράμας που έφυγε (Μια μέρα στο «παζάρι»)	47
5. Τα χελιδόνια μας	60
6. Ωραίες ψυχές	62
7. Το χτικιό	66
8. Στα ποτάμια μεγαλώσαμε	70
9. Οι καρδερινάδες	74

Ψηλοπετάγματα της Ρωμιοσύνης

1. Μεγάλες ώρες	79
2. Γιατί στενάζουν τα βουνά (ποίημα)	85
3. Mamma mia... ..	87
4. Ο Εύελπης και τ' άλογό του	90
5. Η μάχη των Οχυρών (ποίημα)	92
6. Ο Τάσος ο λοχίας	96
7. Ένας ανάπηρος του '40	101
8. Χρονικό αιχμαλωσίας	107

Κατοχικές δραμινές σελίδες

1. Κένταυροι στη λίμνη της Αγίας Βαρβάρας	117
2. Του Θόδωρου τα γραμμένα	119
3. Ο παπα-Πέτρος Κοτανίδης	122
4. Η «εκτέλεση»	125
5. Πείνα	127
6. Αλλοτινά Χριστούγεννα	129
7. Το πεινασμένο άλογο	134
8. Καπνοκαλύβες	137
9. Αποτυχημένη φυγή	140
10. Η «τελική λύση»	147
11. Αγλύκαντες ψυχές	152
12. Δραμινή τραγωδία	156

Αλλιότικες φωνές

1. Καημοί	161
2. Στις πλαγιές της Ροδόπης μας	167
3. Τ' αμύγδαλα	177
4. Η Εμινέ	182
5. Τα στερνά ενός караβιού	186

Σκόρπια φύλλα

1. Αγιάτρευτος καημός

Ο πατέρας μου –αγιασμένο το χώμα της ιερής μακεδονικής γης που τον σκέπασε– γεννήθηκε σ' ένα ορεινό χωριό της Ηπείρου, στα πόδια του Σμόλικα, κατάντικρυ στην πανώρια Γκαμήλα. Στα έντεκά του χρόνια, το 'χει στο ριζικό του ο καφερός ο Ηπειρώτης, πήρε το δρόμο της άχαρης ξενιτιάς. Στη Μακεδονία βρήκε ζεστασιά και ημεράδα κι «έριξε την κάπα του».

Κοντά σ' ένα ζευγάρι γερόντων βρήκε στέγη και τροφή. Γι' αντάλλαγμα έφερνε νερό, έπλυνε πιάτα, σκούπιζε κι έφτιανε όλα τα θελήματα το ξενιτεμένο Ηπειρωτάκι... Πήγαινε κοντά σ' ένα ράφτη τις ελεύθερες ώρες μετά το σχολειό κι έγινε καλός τεχνίτης.

Ύστερα πήγε φαντάρος. Πήρε μέρος στους Βαλκανικούς Πολέμους, στην απελευθέρωση των Ιωαννίνων. Κι έτρεχαν μετά οι φαντάροι πληγιασμένοι, ξυπόλητοι, νηστικοί, να προλάβουν να βάλουν ελληνικές σημαίες στα χωριά της Βορείου Ηπείρου, για να έρθουν στο Ελληνικό. Χαμένος κόπος. Οι «μεγάλοι» τα 'δωσαν τα χωριά μας στην Αρβανιτιά. Λίγο αργότερα, βρήκε την ευκαιρία να πεταχτεί στο χωριό του. Είδε για τελευταία φορά τους γονιούς του. Ο πατέρας του, που έλειπε χρόνια στο Βραχώρι (Αγρίνιο), όπου ήταν μυλωνάς, μόλις είχε γυρίσει στο χωριό. Ερχόταν με τις οικονομίες του να κάνει γεράματα. Έξω από την Κόνιτσα του τα πήραν όλα οι ληστές και πέθανε σε λίγο καιρό στην ψάθα...

Στον πρώτο πόλεμο βρέθηκε ο πατέρας μου για ένα διάστημα στη Γαλλία, σαν εργάτης. Εκεί τελειοποιήθηκε στην τέχνη του. Όταν γύρισε πήγε στο Μακεδονικό Μέτωπο κι ύστερα στην εκστρατεία της Μικράς Ασίας. Ήπιε ξέχειλο το ποτήρι με το φαρμάκι της Συμφοράς ως την τελευταία σταγόνα. Συνολικά έκανε οχτώ χρόνια φαντάρος!

Σαν απολύθηκε ρίζωσε στη Μακεδονία, στη Δράμα. Πρόκοψε. Ανά-

στησε οικογένεια. Όμως η σκέψη του, η λαχτάρα του ήταν το χωριό του, που δεν πρόλαβε να το χαρεί ο έρμος. Κι αυτή του τη λαχτάρα, την αγάπη του, τη μετάδωσε στη μάνα μας τη Μακεδόνα και σ' εμάς τα πέντε παιδιά του.

Η λέξη «πατρίδα» κυριαρχούσε στις κουβέντες μας. Δεν καλοξέραμε πώς λεγόταν το χωριό. Όλα τα 'λεγε για μας η μαγική λέξη «πατρίδα». Κι όταν κάθε φθινόπωρο η θεία Δημητρούλα, η μοναδική από τις τέσσερις αδερφές του που απόμενε, έστελνε ένα δέμα με λίγα προϊόντα της πατρίδας, στο σπίτι μας γινόταν πανηγύρι. Το δέμα, μια πάνινη σακούλα, ανοιγόταν με τρόπο τελετουργικό. Όλη η οικογένεια ήταν γύρω στο τραπέζι. Ο πατέρας το άνοιγε με κινήσεις αργές, μετρημένες. Έτρεμαν λίγο τα χέρια του. Με το άνοιγμα της σακούλας μοσχοβολούσε το τσάι που ήταν μαζεμένο στις πλαγιές του Σμόλικα. Έβγαζε ύστερα τα καρύδια, τα φασόλια γίγαντες. Έπαιρνε στα χέρια του το τσάι, το μύριζε, το μύριζε και δε χόρταινε. Έβαζε ένα κλωναράκι στο τσεπάκι του σακακιού του· όποτε το θυμόταν το μύριζε. Και το 'χε εκεί ως την άλλη χρονιά, που θα 'ρχόταν το καινούριο τσάι!

Έπαιρνε ύστερα στις χούφτες του τα καρύδια και τα φασόλια. Τα κοίταζε σαν πως βλέπει από μακριά ο διψασμένος την πηγούλα που θα τον ξεδιψάσει. Έμενε σιωπηλός για λίγη ώρα καρφώνοντας το βλέμμα του σε κάποιο σημείο του ταβανιού και με τη σκέψη του ταξίδευε...

Όταν σε λίγες μέρες η μάνα μου μαγείρευε στο φούρνο φασόλια γίγαντες, εκείνος καλούσε κάνα δυο συμπατριώτες του στο σπίτι· έτρωγαν, έπιναν κόκκινο κρασί κι άκουγαν στο γραμμόφωνο δίσκους με ηπειρώτικα τραγούδια και κλαρίνα. Έλεγαν κανένα τραγούδι του χωριού τους, αναστέναζαν κι ύστερα πέφταν σε βαριά μελαγχολία. Εμείς τα παιδιά δείχναμε πολλή κατανόηση. Και, θέλεις από κάποια ακατανίκητη δύναμη, θέλεις ήταν η συναίσθηση των μεγάλων στιγμών που ζούσαν, δείχναμε απόλυτο σεβασμό στον καημό τους. Αποχαιρετιόνταν με την πιο αγαπητή τους ευχή:

– Άιντε και καλή πατρίδα!

Στο Παλιοσέλι
(καθιστός τρίτος
από αριστερά
ο συγγραφέας).

Τα χρόνια πέρασαν. Είχε τριάντα πέντε χρόνια φευγάτος. Τα οικονομικά πήγαιναν καλά. Δεν άντεξε άλλο. Τ' αποφάσισε. Θα πάμε στην πατρίδα. Ήταν καλοκαίρι του 1939. Οι συμπατριώτες μάς καλοτύχιζαν. Εμείς τα παιδιά χαλάσαμε τον κόσμο απ' τη χαρά μας.

Μια γειτόνισσα με ξεμονάχιασε.

– Πού θα πάτε;

– Στην πατρίδα!, της απάντησα με τη γλώσσα της νηπιακής ηλικίας.

– Και ποια είναι η πατρίδα σας;

– Μια είναι η πατρίδα, της λέω, το χωριό του πατέρα μου!

Χαμογέλασε και με χάιδεψε. Κι οι γειτόνισσες λέγαν στις κουβέντες τους:

– Τρελάθηκαν τα Βλαχάκια με την πατρίδα...

Πήγαμε με τα μέσα της εποχής στα Γρεβενά. Από 'κει πήραμε Σαμαρινιώτες αγωγιάτες με τα μουλάρια τους και σε δυόμισι μέρες φτάσαμε στο χωριό διασχίζοντας την αγέρωχη Πίνδο.

Αναλογίζομαι πόσο αδάμαστη, πόσο δυνατή πρέπει να ήταν η νοσταλγία του πατέρα μου, ώστε ν' αποτολμήσει ένα ταξίδι με τέτοιες συνθήκες και με πέντε παιδιά, που ήμασταν από τριών μέχρι δεκατριών χρονών...

Παλαιοσέλιον Κονίτσης.

Στο χωριό ήταν όλα όνειρο. Του πατέρα χαμογελούσαν ως και τα μαλλιά της κεφαλής του. Όλοι ήρθαν να μας καλωσορίσουν· ποιος λίγο, ποιος πολύ, όλοι συγγενείς, «όλοι οι Βλάχοι μια γενιά». Και ρωτούσαν με λαχτάρα να μάθουν για τους δικούς τους ξενιτεμένους από πρώτο χέρι.

Μείναμε σαράντα μέρες. Σαράντα αξέχαστες μέρες. Αλωνίσαμε τον τόπο. Κι η αγάπη που 'χαμε για την πατρίδα τώρα μέστωσε, άπλωσε βαθιές ρίζες μέσα μας, θρονιάστηκε στην καρδιά μας. Πήρε μορφή συγκεκριμένη. Ήταν τα βράχια, τα δάση, οι βρύσες, οι άνθρωποι...

Όταν φύγαμε, 14 Σεπτεμβρίου, στη Βασιλίτσα των Γρεβενών μας έπιασε χιονιάς. Το καραβάνι μας δέχτηκε το πρώτο χιόνι της χρονιάς.

Διανυκτερεύσαμε στη Σμίξη. Φιλόξενοι κάτοικοι μας πήραν στα σπίτια τους. Μας ζέσταναν με την καρδιά τους, με τις βελέντζες τους, με το αναμμένο τζάκι, το παραγώνι. Κι ήταν η πρώτη φορά που έβλεπα τζάκι.

Οικογένεια Αναγνωστόπουλου, 1939 (μετά την επιστροφή από την Ήπειρο). Στην πίσω σειρά, στο κέντρο, ο συγγραφέας.

Σαν φτάσαμε στον τόπο μας, τη Δράμα, δεν άργησε ο πόλεμος, η Κατοχή. Δεινοπαθήσαμε. Χάσαμε κάθε επαφή. Είπε ο Θεός κι ελευθερωθήκαμε.

Τα χρόνια περνούσαν. Ο πατέρας, για πολλούς λόγους, δεν τη ξανάδε την πατρίδα. Ήταν Δεκέμβρης μήνας, όταν τον επισκέφτηκε μια πατριώτισσά του. Η κουβέντα τους γύριζε όλο στο χωριό τους.

- Το καλοκαίρι θα πάμε στην πατρίδα, Φιλοθέα.
- Ναι, Γιάννη, θα πάμε, είπε εκείνη δακρύζοντας.

– Θέλω να πάω να πιω νερό από την Κρυόβρυση, Φιλοθέα, να πάω σπίτι μου, να φέρω μια βόλτα στο χωριό...

Έφυγε η πατριώτισσα με τη στερεότυπη ευχή τους:

– Άιντε και καλή πατρίδα!

Δεν έφτασε καλά καλά στην εξώπορτα κι ο πατέρας έγειρε ήσυχα το κεφάλι κι έφυγε για το ταξίδι το αιώνιο, για τον παντοτινό, τον χωρίς γυρισμό μισεμό...

Τώρα σίγουρα η ψυχή του ταξιδεύει ανάμεσα πατρίδα και Δράμα. Ανάμεσα στην πατρίδα του –Παλιοσέλι Κονίτσης–, τη μάνα που τον γέννησε, και τη δεύτερή του πατρίδα που σαν μάνα τον συμμάζεψε και τον ζέστανε στην αγκαλιά της...